

Monumentallıqla sadəliyin harmoniyası: musiqidə milli ruh

*Sənət əla bir xəzinədir
Ski, zaman keçdikcə
tükənmir, əksinə, dərinləşir,
yenidən doğulur və hər dəfə
fərqli çalarlarda parlayır.
Bu mənada əsl sənətkar ömrü,
onun yaratdığı bədii dəyər
zamanın fəvqində duraraq
gələcək nəsillərlə danışır,
onları tərbiyə edir, ruhlandırır.
Azərbaycanın musiqi salnaməsinə
adını qızıl hərflərlə yazdırmış,
ömrünü bu torpağın ruhunu,
səsini və kimliyini notlara
köçürməklə əbədləşdirmiş
bəstəkar Vasif Adıgözəlov da belə
sənətkarlardandır. O, bütövlükdə
milli musiqi mədəniyyətimizin
simalarından biri kimi tanınır.*

1935-ci il iyulun 28-də Bakıda dünyaya göz açan Vasif Adıgözəlov sənət ocağında, muğam klassik məktəbini təmsil edən görkəmli xanəndə Zülfü Adıgözəlovun ailəsində dünyaya gəlmişdi. Bu mühit onun taleyini əvvəldən müəyyənləşdirmişdi. Hələ uşaq yaşlarında muğamın sirli-sehirli dünyasına bələd olan Vasif xalq musiqisinin ruhunu mənimsəmişdi. Məhz bu zəngin ailə mühiti onun sonrakı yaradıcılığına möhkəm zəmin yaratdı, musiqiyə folklorun köklərindən suvarılmış, muğamın incəlikləri ilə zənginləşmiş, klassikanın ölçüsü ilə dərinləşmiş şəkildə qədəm qoydu. Gənc Vasif musiqi təhsilinə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının nəzdindəki Bülbül adına orta ixtisas musiqi məktəbində başladı. Fortepiano sinfində oxuyarkən eyni zamanda bəstəkarlıqla maraqlanması onun musiqiyə yanaşmasında balans və vəhdət yaratdı. Bəstəkar kimi formalaşmasında isə ən mühüm mərhələ Üzeyir Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında təhsil illəri oldu. Burada o, böyük bəstəkar Qara Qarayevin sinfində bəstəkarlıq texnikasının sirlərini öyrəndi. Fortepiano üzrə isə professor Simuzər Quliyevanın rəhbərliyi altında kamil ifaçılıq bacarığı qazandı. Hər iki ixtisas üzrə əla diplomla məzun olması onun həm nəzəri, həm də praktik hazırlığının yüksək səviyyədə olduğunu təsdiqləyirdi. Vasif Adıgözəlovun musiqisində xalq ruhu, muğam zənginliyi, klassik məktəbin intellektual yükü və fərdi bədii təxəyyül vəhdət təşkil edir. O, milli musiqi köklərindən bəhrələnərək, bu zəmin üzərində müasir və orijinal musiqi nümunələri yaratmağı bacaran nadir sənətkarlardan idi. Əsərlərində muğam intonasiyası ilə Avropa musiqisinin formaları arasında gözəl sintez müşahidə olunur.

Vasif Adıgözəlovun yaradıcılığı son dərəcə rəngarəngdir. Mahnlardan tutmuş kantata, oratoriya və simfoniyalara qədər geniş janr diapazonunu əhatə

edən əsərləri arasında xüsusilə milli ruhda yazılmış xor əsərləri, xalq dastanları əsasında yazdığı monumental musiqi parçaları ictimaiyyət tərəfindən yüksək dəyərləndirilir. O, həm də Azərbaycan musiqisinə yeni nəfəs gətirən, muğamın sinfonik janra uğurla inteqrasiya olunmasına xidmət edən əsərlərin müəllifidir.

Musiqi yaradıcılığının ən mürəkkəb və yüksək məsuliyyət tələb edən sahələrindən biri olan opera janrına bəstəkar iki dəfə müraciət etmişdir. Vasif Adıgözəlovun ilk operası "Ölülər" 1963-cü ildə görkəmli yazıçı Cəlil Məmmədquluzadənin eyniadlı satirik pyesi əsasında yazılmışdır. Bu operada bəstəkar Azərbaycan cəmiyyətindəki gerilik, fanatizm və sosial etəlet kimi problemləri səhnəyə daşıyaraq, klassik ədəbiyyatla musiqinin sintezini yaradıb. 40 il sonra - 2003-cü ildə Vasif Adıgözəlov "Natəvan" (Azərbaycan xalqının böyük şairəsi Xurşidbanu Natəvanın 170 illiyinə həsr edilmişdir) opera-

sını yazaraq bir daha zirvəyə yüksəlib. Bu dəfə bəstəkarın yaratdığı musiqi, yalnız estetik zövqün deyil, həm də milli yaddaşın daşıyıcısına çevrildi. Xan qızı Xurşidbanu Natəvanın timsalında xalqın mədəni azadlıq mübarizəsini musiqi ilə tərənnüm edən bu əsər, həm Qarabağ tariximizə ehtiram, həm də işğal altındakı torpaqlarımıza ümid çağırışı idi. Vasif Adıgözəlovun simfonik musiqi sahəsindəki fəaliyyəti onun musiqi təfəkkürünün dərinliyini və kompozisiya texnikasının yetkinliyini aydın şəkildə ortaya qoyur. Bəstəkarın dörd simfoniyası (1958, 1970, 1979, 2005) öz dövrünün ictimai-siyasi ruhunu, insanın mədəni sarsıntıları və qəhrəmanlıq duyğularını musiqi vasitəsilə təsvir edir.

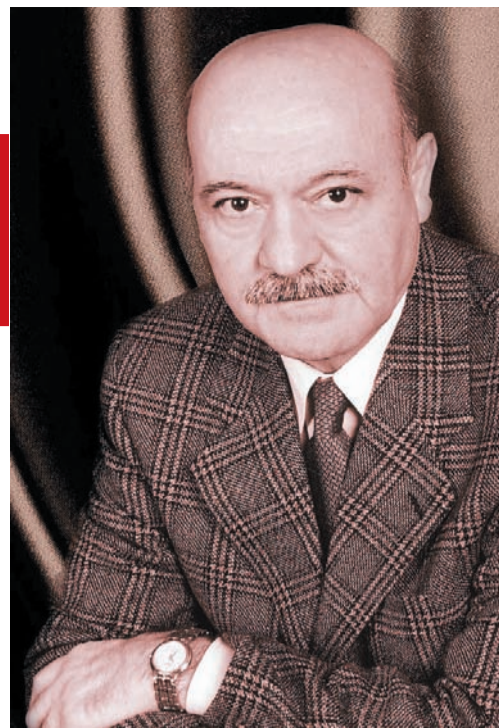
Simfonik poemalar olan "Qəhrəmani" (1957), "Afrika mübarizə edir" (1970), "Mərhələlər" (1970), "Bayram uvertürəsi" (1978) sosial tematika ilə zəngin olub, musiqi vasitəsilə azadlıq, mübarizə, irəliləyiş və sevinci səsləndirib. Bu əsərlərin hər birində bəstəkar həm klassik Avropa simfoniya ənənələrinə bağlı qalır, həm də Azərbaycan xalq musiqisinin melodik intonasiyalarından bəhrələnərək özünəməxsus sintez yaradır. Bəstəkarın həm

bir ifaçı-pianoçu, həm də bəstəkar kimi fəaliyyət göstərməsi onun fortepiano üçün yazdığı əsərlərdə parlaq şəkildə özünü göstərir. Piano və orkestr üçün yazılmış dörd konserti (1961, 1964, 1985, 1994), həmçinin violino (1962) və violonçel (1984) üçün konsertləri Azərbaycan musiqisinin incilərindəndir. Bu əsərlərin hər birində texniki virtuozluqla emosional dərinlik ustalıqla birləşir. Xüsusilə fortepiano konsertlərində bəstəkarın öz ifaçılıq təcrübəsinin izləri aydın hiss olunur. Onun "24 prelüd" silsiləsi isə bu gün də konservatoriyalarda geniş şəkildə tədris olunur və respublikanın istedadlı pianoçularının repertuarında yerini qoruyur.

Vasif Adıgözəlov tamaşaçıya yaxın olan musiqili səhnə əsərlərində də uğurla fəaliyyət göstərmişdir. O, "Nənəmin şahlıq quşu", "Hacı Qara" (Rauf Mustafayevlə birlikdə), "Boşanaq, evlənərik", "Al-dın payını, çağır dayını" və digər musiqili komediyalarda xalq yumorunu, sadə xalq danışığını, melodik çevikliyi ustalıqla birləşdirərək tamaşaçı rəğbətini qazanmışdır. Bəstəkarın "Odlar yurdu", "Qarabağ şikəstəsi", "Çanaqqala - 1915", "Qəm karvanı" kimi oratoriyaları həm tarixi yaddaşa, həm də xalqın mədəni dirçəlişinə ünvanlanan əsərlərdir. Xüsusilə Qarabağla bağlı əsərlərində musiqi təkcə sənət deyil, həm də milli çağırış rolunu oynayır.

Bəstəkarın yaratdığı "Qərənfil", "Bakı", "Xoşum gəlir", "Naz-naz", "Şuşa laylası" və digər mahnılar bu gün də dillərdə əzbərdir. "Qərənfil" mahnısının lirik havası, "Bakı"nın şəhərə olan məhəbbəti tərənnüm etməsi, "Xoşum gəlir" in şuxluğu və "Şuşa laylası"nın nisgilli tonu həm fərqli dövrlərin hisslərini, həm də xalqın yaddaşını birləşdirir. Bu mahnılar bir çoxları üçün xatirələr, uşaqlıq illəri, vətən sevgisi, ayrılıq və ümid deməkdir. Onlar Vasif Adıgözəlovun musiqisinin ən əlçatan, lakin bir o qədər də dərin qatlarını təşkil edir.

Vasif Adıgözəlovun kino üçün yazdığı musiqilər də xalqın yaddaşında silinməz iz buraxmışdır. "Şərikli çörək", "Xidmət lifti", "Kişi sözü" kimi filmlərdəki musiqilər nəinki səhnələrin emosional fonunu yaradır, həm də bəzən süjetin özünə çevrilir. Xüsusilə "Şərikli çörək" filmindəki musiqi uşaqlığın məsumluğu, sosial mühitin kəskinliyi, insani münasibətlərin dərinliyi ilə yüklənmiş emosionalıq daşıyır. Vasif Adıgözəlov kinonun ruhunu duymağı bacaran, musiqini görünənə hala gətirən sənətkarlardan idi. Yaradıcılıqla bərabər Vasif Adıgözəlovun uzun illər musiqi həyatının idarə olunmasında, təşkilati və pedaqoji fəaliyyətində də önəmli rolu olmuşdur, müxtəlif illərdə ölkənin əsas musiqi qurumlarında rəhbər vəzifələrdə çalışmışdır. 1957-1959-cu illərdə Azərbaycan Dövlət Teleradio Verilişləri Komitəsində baş redaktor kimi, 1960-1961-ci illərdə M.Maqomayev adına Dövlət Filarmoniyasında baş musiqi redaktoru, 1968-1978-ci illərdə Azərbaycan Dövlət

Mahnı və Rəqs Ansamblında bədii rəhbər, 1972-1983-cü illərdə A.Zeynallı adına Bakı Musiqi Texnikumunun direktoru, 1995-2006-cı illərdə Bakı Musiqi Akademiyasının xor dirijorluğu kafedrasının müdiri və professoru olmuşdur. 1990-2006-cı illərdə isə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı İdarə Heyətinin birinci katibi kimi ictimai inkişafda mühüm rol oynamışdır.

Bu fəaliyyətlər bir daha sübut edir ki, Vasif Adıgözəlovun fəaliyyəti həm təşkilatçı, həm müəllim, həm də sənətkar kimi Azərbaycan musiqisinin çoxşaxəli inkişafına xidmət etmişdir. Yaradıcılığı qədər ictimai-sosial həyatda da fəal olan bəstəkarın musiqi mədəniyyətimizin inkişafında xidmətləri dövlət tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti fəxri adına layiq görülüb, Dövlət mükafatı laureatı olub, "Şöhrət" və "İstiqlal" ordenləri ilə təltif edilib. Vasif Adıgözəlov həm də uzun illər Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında pedaqoji fəaliyyət göstərmiş, yüzlərlə gənc musiqiçiye sənətin sirlərini öyrətməmişdir. Onun professor kimi fəaliyyəti Azərbaycan musiqisinin gələcək nəsillərə ötürülməsində xüsusi yer tutur.

Böyük sənətkarlar bu dünyadan köçsə də, onların yaratdıqları əsərlər həyatın müxtəlif mərhələlərində yenidən səslənir, bizə yön verir, ruhumuzu işıqlandırır. Görkəmli bəstəkar, Azərbaycan musiqi sənətinin bənzərsiz simalarından olan Vasif Adıgözəlov 2006-cı il sentyabrın 16-da vəfat edib, Fəxri Xiyabanda dəfn olunub. Vasif Adıgözəlovun sənət irsi o qədər güclü və çoxşaxəlidir ki, onun adı bu gün də Azərbaycanın musiqi mədəniyyəti ilə yanaşı çəkilir. Belə ki, 2015-ci il fevralın 11-də Prezident İlham Əliyev tərəfindən "Vasif Adıgözəlovun 80 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" sərəncam imzalanıb. Yubiley münasibətilə ölkənin müxtəlif şəhər və rayonlarından silsilə tədbirlər, xatirə gecələri, konsert proqramları, elmi-praktik konfranslar təşkil olunub. Onun əsərləri yenidən ifa edilərək, müxtəlif kollektivlər tərəfindən səhnə təcəssümü əks etdirdi.

Vasif Adıgözəlovun mahnılarından tutmuş operalarına, simfoniyalarından kino musiqilərinə qədər uzanan zəngin yaradıcılıq palitrası bu gün Azərbaycan musiqisinin klassik təməl sütunlarından biri hesab olunur. Onun "Qərənfil" mahnısını eşidən hər bir insan, şübhəsiz ki, bu səmimi melodiyanın arxasında böyük bir ruhun dayandığını hiss edir.

Ləman TƏHMƏZ,
"Respublika".